

Även de frågor som mera omedelbart och påtagligt gällde samhällsgruppernas ekonomiska intressen diskuterades som principfrågor, med så allmänna och allmänt tillgängliga argument att man kan tala om en idéstrid. Hade staten rätt att bestämma arbetsvillkoren för vuxet folk — den första motionen om åtta timmars arbetsdag behandlades i första kammaren nära nog som ett utslag av galenskap. Hade staten rätt att genom beskattning åstadkomma en social utjämning? Var arbetslöshet något som kunde avväjas eller bemästras eller en kris som måste övervinnas genom naturens egna krafter? Skulle näringslivet vara "fritt" — orden planhushållning, ramhushållning osv. var inte uppfunna — eller skulle det socialiseras?

Den stora förändring som ägt rum kan schematiskt kännetecknas i några få ord. De principiella stridsfrågorna vid sidan av ekonomin har blivit nästan helt undanskymda. I de ekonomiska frågorna har striden mellan åskådningar till stor del förbytts i strider kring konkreta och tekniska detaljer, där konjunkturläget är utgångspunkt och motsättningarna uppstår från fall till fall. Parollerna konservatism, liberalism och socialism säger oändligt mycket mindre än förr om inställningen till de politiska problemen.

Denna utveckling, som i så mycket är tilltalande, kan förklaras efter skilda linjer. En del extremer och tokerier har med erfarenhetens och det sunda förnufts hjälp diskrediterats — både de nazistiska och de kommunistiska exemplen har här genom sina avskräckande egenskaper varit till gagn. De spekulativa och metafysiska föreställningar som gör åsiktskillnaderna absoluta har på samma sätt förlorat sin kraft. Institutioner som förut eggade till opposition genom sin makt har försvagats och därmed blivit oförargliga: monarkin framstår som en dekorativ samlingspunkt, med publicitet som huvudfunktion, kyrkan har mist sin förmyndarställning gentemot undervisningen. Demokratien har på skilda områden genomfört kompromisser som utan att entusiasmera någon godtagits av alla. Ekonomiskt-socialt har ideologiskt och sakligt en utjämning ägt rum, vars resultat nära nog är värdegemenskap på de väsentliga punkterna. Utrymmet för brytningar och åskådningar har över hela linjen smultit samman.

Att dessa naturliga konsekvenser av demokratins framgång så klart framträder i Sverige sammanhänger tydligen med den nästan totala nationella och religiösa homogeniteten. Vi har inga minoritetsproblem. I Amerika är negerfrågan — bland åtskilliga andra frågor — inte bara ett mörkt inslag i en ljus bild, utan också en källa till ideologier, passion och idealism. I Belgien, Holland och Schweiz finns nationella och (eller) religiösa skiljelinjer; till och med Norge har i miniatyr genom sin språkfråga ett inslag av samma oroande och upprörande art. Hos oss

finns ingenting liknande; nationella särgrupper saknas helt, de religiösa är små och fridsamma, och aktiv tro anses i vårt exceptionellt sekulariserade samhälle nästan lika egenartad som aktiv ateism.

HERBERT TINGSTEN

Stevenson om utrikespolitiken

"Det blir valkampanj i år i Amerika, och vi måste vänta oss en överdriven förenkling av frågorna och stridiga råd för deras lösning. Även ansvarsfulla personer kommer att gå till ytterligheter i strävandet att vinna röster. De kommer att utnyttja varje missnöje, varje fördom, varje lättrogenhet även då det gäller den dödligt allvarliga utrikespolitiken. Kommer vi att utgå från kampanjens provningar mera medvetna om de verkliga orsakerna till våra svårigheter och betydelsen av de värden som står på spel? Eller mindre medvetna? Kommer vi att bli bättre förberedda för att med kraft gripa oss an med det arbete som måste utträttas? Eller tvärtom? Det är de centrala frågor som valen skall ge det definitiva svaret på."

Dessa satser i en nyligen publicerad uppsats i Foreign Affairs av den demokratiska presidentkandidaten Adlai Stevenson ställer det för världen viktigaste problemet vid det amerikanska valet. En positiv, optimistisk inställning till de framställda frågorna är naturligare nu än när uppsatsen skrevs. Det beror på att medtavlarna vid valet blir artikel-författaren själv och general Eisenhower. Också de båda kan väntas i någon mån skatta åt de schematiseringar och de värdjanden till olusten och okungheten som enligt Stevenson är ofrånkomliga vid en valstrid. Men man kan utgå från att de lektioner i utrikespolitik som kommer att ingå i kampanjen, åtminstone från de ledande konkurrenternas sida, hålles på ett högt plan.

En av garantierna härför är den citerade uppsatsen. Den klarlägger med oöverträfflig skärpa de motiv som lett den amerikanska regeringen vid dess aktion i Korea och därmed också centrala motiv i den utrikespolitik som förts under de senaste åren.

Stevenson erinrar om att beslutet att försvara Sydkorea mot det kommunistiska angreppet stöddes av Förenta nationernas säkerhetsråd och var ett uttryck för de principer som FN bygger på — även om på grund av en säregen situation det blott i detta fall varit möjligt att undgå ryssarnas vanliga veto. Den amerikanska regeringen och den amerikanska kongressen var eniga; blott en enda medlem av representanthuset — den seder-

mera utslagne Marcantonio från New York — uttalade sig mot FN:s och USA:s aktion. Den kritik mot Koreapolitiken som sedermera framkommit inom och utom Amerika är blind för de fruktansvärda konsekvenser som en vägran att hjälpa de angripna med all säkerhet skulle ha fått. I alla fria stater hade en sådan vägran givit intrycket att USA inte var redo att med makt motstå kommunistiska angrepp, och överallt skulle man, liksom inför Hitlers första aggressioner, ha ansett undfallenhet och eftergifter ofrånkomliga. "München skulle ha följt på München." Att organisera en gemensam försvarsfront hade inte längre blivit möjligt. Atlantpakten och andra nyss utformade försvarssystem hade försvagats eller brutit samman. Till slut skulle USA kanske i desperation ha tillgripit ett allmänt krig "då vår moraliska, politiska och strategiska position försämrats på ett katastrofalt sätt".

De positiva resultaten av Koreaaktionen förbises ofta, men de är i själva verket betydande, skriver Stevenson. Den amerikanska upprustning som är grundvillkoret för demokratiernas försvar kom genom kriget i Korea i gång på allvar — därigenom blir det möjligt att stå emot nya angrepp och likaså att ta djärvare diplomatiska initiativ. Även i Västeuropa stärktes inte bara den moraliska försvarsberedskapen, utan också det gemensamma militära försvaret. Ryssland fick klart för sig att ett fortskridande på erövringens väg var farligt; de ryska ledarna märkte att de räknat fel och måste för framtiden räkna med faran av kalkyler byggda på tron att den fria världen är svag och defaitistisk. Trots alla svårigheter och slitningar blev det tydligt att de hotade staterna kunde samverka, att den kollektiva säkerhetens linje var en utväg; "medan Korea inte definitivt visade att kollektiv säkerhet kan nås, hindrade det Ryssland från att bevisa att kollektiv säkerhet inte kan nås". Freden med Japan och

tionerna behöver de starkas skydd, men de starka kan inte reda sig utan hjälp av de svaga. "USA kommer att vinna stöd av folket i de fria staterna i den mån de tror att vi inte tänker bara på våra egna intressen, utan också tar hänsyn till deras intressen — att vi i realiteten har en 'tillbörlig respekt för mänsklighetens åsikter.'" Tendensen i USA att tala med distans eller ovilja om "främlingarna" är enfaldig och reaktionär; man tror väl ändå inte på något "ointagligt Gibraltar, som är tryggt för angrepp från människor — eller idéer".

upprättandet av ett säkerhets-system inneslutande Filippinerna, Australien och Nya Zeeland förutsatte en amerikansk politik som visat sig förmögen att gå till handling i kritiska lägen.

Arbetet för kollektiv säkerhet och en fast gemenskap mellan demokratierna bör fortsättas. FN är trots sina svagheter av värde i det sammanhanget; här finns dock början till ett internationellt forum, och här kan en del tvister de fria staterna emellan biläggas. I de organisationer som är direkt inriktade på dessa staters sammanhållning och gemensamma försvar är USA den starkaste faktorn, men insatser och initiativ från alla är nödvändiga för framgång. De svaga na-

Frågan är, slutar Stevenson, om amerikanerna kommer att gå den väg — den kollektiva säkerhetens väg — som exemplifieras genom Korea. "Skall vi uppge vår ståndpunkt? Skall vi fortsätta ensamma? Eller skall vi gå vidare med allierade vid vår sida? När våra erfarenheter i anslutning till Korea ställts i riktigt perspektiv blir detta frågan bakom valkampanjens buller och tumult." Efter de senaste veckornas handlinger kan vi utgå från att denna fråga redan blivit besvarad.

De ryska angreppen på svenska plan

har gjorts till föremål för en ny utredning, tills vidare hemlig, som den 4 augusti skall föreläggas utrikesnämnden. Det är förvånande att utrikesdepartementet inte förut meddelat att denna utredning föranstaltats; i viss mån skulle därigenom det långa dröjsmålet med ett beslut om ärendets fortsatta handläggning ha blivit förklarligt. Nu har tolv dagar gått efter den brutalt avvisande ryska noten utan ett livstecken från den svenska utrikesledningen.

Samtidigt får vi nya exempel på arten av den ryska propagandan. En rysk flygöverste talar om att "provokationer som företagits av amerikanska och andra flygare... på order från deras herrar i Washington... fått känna på vårt flygvapens förmåga att slå tillbaka med kraft". I ryska affischer visas hur ryska jaktplan jagar amerikanska plan — man anspelar tydligen på de tre plan som ryssarna tidigare bestämt förklarat sig inte ha angripit. Att försöka få rättelse i Moskva genom utredningar och sakliga uppgifter är lönlöst; det har denna affär än en gång klarlagt.

Rätten att utträda ur statskyrkan

har inte begagnats i någon nämnvärd utsträckning, påpekar tidskriften Vår Lösen. Under årets första kvartal begärdes utträde i Stockholm av 1.851 personer, av vilka 1.072 män och 779 kvinnor; i stort sett har utträdesfrekvensen sjunkit månad efter månad. Tidskriften betonar att dessa siffror, motsvarande omkring 0,2 procent av befolkningen, är vida lägre än de vid en opinionsundersök-

ning i juli 1951 antydda: i landet deklarerade omkring 4 procent, i Stockholm 7 procent av de till myndig ålder komna sin avsikt att utträda. "Det är svårt att utröna orsakerna till den bristande överensstämmelsen", sägs det. Även Svenska Dagbladet är fundersamt, men anger som en huvudsak till den ringa utträdesfrekvensen att många som inte kan betecknas som kristna har "en känsla av att svenska kyrkan dock är vårt folks andliga hem".

Säkert är det riktigt att flertalet inte har någon önskan att komma ut ur statskyrkan. Men att förvåna sig över motsättningen mellan resultatet av Gallupundersökningen för ett år sedan och den verkliga utträdesfrekvensen är väl barnsligt. Folk säger sig vilja göra en sak, men sedan blir det ingenting av på grund av besväret — den situationen borde inte kunna förbrylla någon. I USA behövs i de flesta stater en särskild registreringsåtgärd någon tid före valet för att få rösta; detta lilla hinder är huvudskälet till att valdeltagandet är omkring 30 procent lägre än i europeiska demokratier. Att gå till prästen med papper blir för de flesta en stötesten på vilken föresatsen att utträda ramlar.

Genom en bestämmelse som ger rätt att utträda vinnes ingen klarhet. Att de flesta svenskar normalt aldrig går i kyrkan vet man; för dem är kyrkan främst ceremonimästare vid bröllop, dop, konfirmation och begravning. Hur skulle det ha gått om en särskild åtgärd behövts för att stanna i kyrkan — ett rimligt förslag som väckte förskräckelse i kyrkliga kretsar? Med all säkerhet hade resultatet blivit ett helt annat än det nu uppnådda, trots att man i detta läge — i motsats till det nuvarande — fått en väldig agitation i saken. Den totala likgiltigheten hos det stora flertalet är det väsentliga draget i bilden, och denna likgiltighet kommer kyrkan till godo. Det vet vi alla, och det kunde alla kosta på sig att erkänna.